

МЕНЕДЖМЕНТ, МАРКЕТИНГ, ПІДПРИЄМНИЦТВО

УДК 330.131.7:631.15

Свиноус І.В.,
д.е. н., професор,
Гаврик О.Ю.,
к.е.н., асистент,

Білоцерківський національний аграрний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ СУТНОСТІ ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗМІСТУ ПОНЯТЬ «НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ», «РИЗИК»

Постановка проблеми. В умовах ринку будь-яке підприємство завдяки економічній свободі має значні можливості для власного розвитку й удосконалення. Однак у процесі своєї діяльності підприємство неминуче зіштовхується із незапланованими або непередбачуваними подіями, на які необхідно адекватно реагувати, щоб уникнути збитків. Очевидно, що процес прийняття рішень на всіх рівнях управління відбувається із урахуванням невизначеності й ризику.

У вітчизняній та зарубіжній літературі існують різні думки щодо сутності ризику. Це пояснюється складністю та багатогранністю цього феномену, яким часто обґрунтовують виникнення різних економічних явищ, а також відсутністю заходів, які б стимулювали використання ризику у господарській та управлінській діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Національна школа ризикології як важливий напрям економічної науки в нашій країні перебуває в стадії становлення. Її проблеми розглядаються в роботах В.Г. Андрійчука, В.В. Вітлінського, В.М. Гранатурова, В.І. Грушка, С.І. Наконечного, О.Л. Устенка, О.Д. Шарапова, А.І. Ястремського та інших учених. Проте кожний крок досліджень з ризикології висвітлює й нові проблеми, що обумовлює необхідність подальшого розвитку теорії економічного ризику в методологічному і концептуальному аспектах, розробки механізмів, методичних підходів і інструментарію для адекватного вирішення множини практичних проблем, які виникають на всіх рівнях ієрархії управління як в національному господарстві загалом, так і в окремих його галузях.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка теоретичних, методологічних положень щодо трактування основних понять, що характеризують систему ризиків виробничо-господарської діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. В економічній теорії проблема ризику тривалий період часу ігнорувалася. Так, питання забезпечення ефективного використання обмежених ресурсів в економіці досліджувалося без урахування фактора ризику, який у теоретичних дослідженнях просто залишався без уваги, хоча категорія «ризик» зустрічається у наукових працях представників ранньої класичної політекономії Д. Рікардо, А. Сміта, Дж. Мілля. На думку представників цієї школи, прибуток має включати винагороду за ризик. Однак, визнаючи це, вони трактують ризик як математичне очікування втрат, яких можна зазнати у результаті вибраного рішення, не піддаючи більш детальному аналізу [1-3].

У «Капіталі» К. Маркс абстрагується від зовнішньої торгівлі та розглядає капіталістичний світ як єдине ціле, а весь ринок – як внутрішній ринок. За такого підходу із аналізу виключаються ризикові ситуації, пов'язані зі зміною курсу валют, політичних та інших умов. Отже, К. Маркс при аналізі економічних відносин сформував систему категорій таким чином, що одержаний прибуток взагалі виключав невизначеність та ризик. К. Маркс також виходив із того, що усі товари продаються за вартістю. При аналізі відтворення суспільного капіталу він абстрагувався від коливань ринкових цін, а також відхилень ринкових цін від вартості. Ця умова виключає динамічний аспект економіки у поточний момент часу, а як наслідок, невизначеність та ризик [4].

Із метою визначення цієї економічної категорії розглянемо теоретичні розробки класичної та неокласичної теорії щодо підприємницького ризику. Представники класичної школи (Дж. Мілля, У. Сеніор) розрізняли у структурі підприємницького доходу відсоток як частку на вкладений капітал, заробітну плату підприємця і плату за ризик. У класичній теорії ризик ототожнюється із математичним очікуванням втрат, яких можна зазнати у результаті вибраного рішення, і сприймається як втрати, що

зумовлені прийняттям певного рішення [4; 5].

Прибічники неокласичної теорії підприємницького ризику (А. Маршалл і А. Пігу) дотримувалися іншої думки. Сутність розробленої ними теорії полягала у наступному: підприємець, який працює в умовах невизначеності і прибуток якого є випадкова змінна, при укладенні угоди керується двома критеріями – розмірами очікуваного прибутку і величиною його можливих коливань. Тому поведінка економічного суб'єкта зумовлена концепцією граничної корисності, тобто підприємець вибирає той варіант, у якому коливання очікуваного прибутку менші [6; 7].

Однак ні представники класичної політекономії, ані Маршалл не займалися дослідженням категорій «невизначеність» і «ризик» і не проводили чіткої межі між цими поняттями. Вперше їх чітко розмежував Ф. Найт. Він запропонував виділяти апріорну ймовірність – «абсолютно однорідну класифікацію випадків, у всьому ідентичних (за винятком реально випадкових факторів)» і статистичну ймовірність, яку не можна оцінити за допомогою апріорних розрахунків, «основною характерною особливістю цього виду ймовірності є те, – що він базується на емпіричній класифікації випадків»; а також «оцінки» – особливістю цього типу ймовірності є відсутність обґрунтованого критерію і неможливість класифікації ситуацій, оскільки кожна з них або унікальна, або кількість таких ситуацій недостатня, щоб проаналізувати їх та визначити значення ймовірності.

Для визначення апріорної та статистичної ймовірностей Ф. Найт використовував термін «ризик», а для оцінки – термін «невизначеність». Згідно з доведенням Ф. Найта, існування «унікальної невизначеності» майбутнього може дозволити підприємцям одержати позитивний прибуток, незважаючи на досконалу конкуренцію. Ф. Найт, на відміну від ортодоксального трактування, розглядає прибуток як дохід за несення невизначеності [8].

Дещо поглибив розмежування ризиків Дж. М. Кейнс, який вперше класифікував підприємницькі ризики. Кейнс пропонує у вартість товару включати витрати, пов'язані із амортизацією (у тому числі прискореною), зі зміною кон'юнктури ринку, аваріями і катастрофами. Він увів навіть термін «витрати ризику», тобто витрати, необхідні підприємцю для компенсації відхилень фактичної виручки від очікуваної.

Дж. М. Кейнс виділив три види ризиків в економічній сфері: підприємницький ризик, ризик кредитора, ризик інфляції. У своїх наукових працях Кейнс дійшов основного висновку – про необхідність посилення ролі держави в економіці як ризик-демпфера [9].

Нобелівські лауреати Мілтон Фрідмен і Джеймс Бьюкенен твердили, що, навпаки, ризики щодо розподілу ресурсів у держави на порядок вищі, ніж у ринків [10; 11].

Подальшого розвитку неокласична теорія ризику набула у працях угорських економістів Т. Бачкаї і Д. Мессена, які сутність ризику розглядали через можливості відхилення від цілі, заради досягнення якої приймалося рішення [12].

Йозеф Шумпетер ув'язував ризик і підприємництво, зазначаючи, що коли ризики не враховуються у господарському плані вони є джерелом, з одного боку, прибутку, а з іншого – збитків [13].

Теорія, в якій прибуток розглядався як виграш від ризикових ситуацій, одержала назву «концепція Найта».

Пол Хейне у своїй науковій праці «Економічний образ мислення» відзначав, що коли б усе, що належить до одержання прибутку, було б добре відомим, і якщо би всі можливості щодо його одержання були повністю використаними, то прибуток би всюди дорівнював нулю [14].

Нині в економічній літературі існує безліч думок щодо проблеми ризику, і це зумовлює різноманітність визначень поняття «ризик», які запропоновано різними авторами.

У більшості визначень ризику виділяється така характерна його риса, як безпека, можливість невдачі. Таке трактування дають І.Т. Балабанов, О.М. Варченко, М.П. Денисенко, Л.О. Коваленко, Л.М. Ремньова, які акцентують увагу на імовірності виникнення лише негативних наслідків економічної діяльності внаслідок існування ризику. Однак, на нашу думку, таке твердження не характеризує усього змісту категорії ризику. Тому для більш повного визначення ризику доцільно встановити зміст супутнього із ним поняття «ситуація ризику», оскільки саме ситуація може або сприяти здійсненню, або стримувати певну дію [15].

Ситуація ризику посідає особливе місце серед різних видів ситуацій, оскільки пов'язана із більшістю економічних процесів, яким властиві елементи невизначеності і в яких відсутні однозначні рішення. При цьому, якщо існує можливість кількісно та якісно визначити рівень імовірності того чи іншого варіанта, то це і буде ситуація ризику. Звідси випливає, що ризикова ситуація пов'язана зі статистичними процесами і характеризується наступними умовами: 1) наявність невизначеності; 2) необхідність вибору альтернативи (при цьому необхідно мати на увазі, що відмова від вибору також є різновидністю вибору); 3) можливість оцінити імовірність здійснення альтернатив, що вибираються. Відповідно до цього, ситуація ризику якісно відрізняється від ситуації невизначеності. Ситуація невизначеності характеризується тим, що імовірність настання наслідків рішень або події складно встановити.

Отже, ситуацію ризику можна охарактеризувати як ситуацію відносної невизначеності, в якій

настання події імовірно і може бути визначено. У цьому випадку об'єктивно існує можливість оцінити імовірність подій, які виникають у результаті спільної діяльності партнерів, контрдій конкурентів, вплив природного середовища на розвиток економіки, впровадження науково-технічних досягнень і т.д. Намагаючись «зняти» ризикову ситуацію, суб'єкт робить вибір і прагне реалізувати його. Цей процес знаходить своє вираження у понятті «ризик». Останній існує як на стадії вибору рішення (плану дій), так і на стадії його реалізації.

І в тому, і в іншому випадку ризик постає моделлю зняття суб'єктом невизначеності, способом практичного вирішення суперечностей при нечіткому (альтернативному) розвитку протилежних тенденцій у конкретних обставинах.

На нашу думку, ризик необхідно розглядати з точки зору явища та сутності. Як явище, ризик – це зазвичай неочікувані втрати. На рівні сутності ризик – це економічні відносини господарюючих суб'єктів, які в умовах ринку завжди мають стохастичний, невпорядкований, імовірний характер, що дозволяє назвати їх ненадійними. Справа у тому, що кожне підприємство перебуває в оточенні інших суб'єктів, вплив яких на діяльність підприємства передбачити неможливо. Процес пізнання, як відомо, безмежний – від явища до сутності, від сутності першого порядку до сутності другого порядку і т.д. Серед складових зовнішнього середовища можна виділити: конкуренти, постачальники, покупці; регіональні та місцеві органи влади, із якими економічні відносини більш або менш упорядковані та прогнозовані, і, як наслідок, їх вплив на господарські ризики мінімальний. Ці відносини більш стохастичні для конкретного підприємства і прогнозувати їх вплив складно або зовсім неможливо, що проявляється у ризикових ситуаціях у вигляді неконтрольованих втрат і доходів.

У понятті «ризик» виділимо наступні основні елементи, які формують його зміст: 1) можливість відхилення від передбачуваної цілі, заради якої здійснюється вибрана альтернатива; 2) імовірність досягнення очікуваного результату; 3) можливість матеріальних та інших втрат, пов'язаних зі здійсненням вибраної в умовах невизначеності альтернативи.

Важливим елементом ризику є наявність імовірності відхилення від вибраної цілі. При цьому можуть бути відхилення як негативного, так позитивного напрямку дії. Можливість позитивного відхилення у результаті ризику в економічній літературі часто характеризується як шанс. Отже, ризик – це втрати, негативне відхилення, збиток; а шанс – позитивне відхилення, прибуток. При цьому позицію, яка припускає існування «шансу», підтримують такі вітчизняні та зарубіжні економісти, як І.Т. Балабанов, І.А. Бланк, В.М. Гриньова, О.П. Коюда, П. Самуельсон, П. Хейне.

Суперечливість як риса ризику проявляється у різних аспектах. Як різновид діяльності, ризик, з одного боку, орієнтований на одержання суспільно значимих результатів неординарними, новими способами в умовах невизначеності і ситуації вибору. З іншого боку – ризик призводить до авантюризму, суб'єктивізму, стримування соціального прогресу, до тих чи інших соціально-економічних і моральних витрат, якщо в умовах неповної вихідної інформації про ситуацію ризику альтернатива вибирається без належного урахування об'єктивних закономірностей розвитку явища, відносно якого приймається рішення.

Узагальнюючи викладене вище, можна визначити економічний ризик як діяльність суб'єктів господарської діяльності, пов'язану із подоланням невизначеності, у процесі якої є можливість оцінити імовірність досягнення бажаного результату, невдачі та відхилення від цілі, яка міститься у вибраних альтернативах.

Розуміння сутності економічного ризику пов'язано із виділенням функцій, які він виконує при здійсненні господарської діяльності в умовах невизначеності. До таких функцій можна віднести регулятивну та захисну функції.

Регулятивна функція має суперечливий характер і може виступати у двох формах – конструктивній та деструктивній. Конструктивність проявляється, зокрема, у тому, що ризик виконує роль каталізатора, оскільки йому притаманні активність, цілеспрямованість на перспективу, пошук новаторських рішень. Особливо наочно це проявляється на прикладі так званого венчурного капіталу та діяльності інноваційних банків. Деструктивний характер регулятивної функції проявляється у тому, що прийняття і реалізація рішень із необґрунтованим ризиком призведуть до авантюризму та волюнтаризму. У цьому випадку ризик виступає як дестабілізуючий фактор і представляє собою сумнівне підприємство.

Захисна функція ризику також має два аспекти – історико-генетичний і соціально-правовий. У першому випадку мова йде про те, що уже на ранніх етапах розвитку цивілізації люди стихійно шукали засоби і форми захисту від можливих небажаних наслідків. Нині така передбачуваність проявляється у формі створення і функціонування фондів ризику, які сприяють стабілізації економічної, господарської та виробничої діяльності. Стабільність забезпечується також через механізм перерозподілу ризику. Наприклад, держава повністю або частково відшкодовує сільськогосподарським підприємствам збитки від посухи, урагану або паводків за рахунок спеціальних резервів чи накопичень від доходів у інших галузях національного господарства.

Сутність соціально-правового аспекту захисної функції полягає у забезпеченні права новатора

на ризик. Ініціативним підприємцям необхідний захист, правові, політичні й економічні гарантії.

Подальша характеристика сутності та функцій економічного ризику пов'язана з вивченням його різновидів, які виділяються залежно від низки класифікаційних ознак. Аналіз економічної літератури показав, що нині відсутня чітка класифікація ознак, оскільки існує безліч думок щодо цілей і завдань класифікації. Проте можна виділити два основні загальні підходи до її побудови.

Згідно з першим підходом виділяють видові класифікації ризику, сформовані науковцями та організаціями, які відрізняються залежно від поставлених цілей. Нині найбільш детальні класифікації складаються міжнародними організаціями (Global Association of Risk Professionals (GARP), the Institute of Risk Management (IRM) та ін.), консалтинговими і фінансовими компаніями, а також дослідниками, які займаються питаннями управління ризиком. Наприклад, асоціація GARP у своєму документі Generally Accepted Risk Principles виділяє 6 основних груп ризиків, до складу яких входять спеціалізовані їх різновиди: кредитний ризик; ринковий ризик; ризик концентрації портфеля; ризик ліквідності; операційний ризик; ризик бізнес-події.

Організації банківського сектору найбільш часто оперують ризиками, які виділяються Базельським комітетом по банківському нагляду в Угоді про достатність капіталу Basel II (кредитний, ринковий, операційний і ризик ліквідності). Другий підхід пов'язаний зі складанням так званих оглядових або систематичних класифікацій, які формуються залежно від низки базових ознак.

Наведена вище класифікація ризиків характерна для вітчизняних економістів, а специфікою зарубіжних класифікацій є наявність у провідних країнах стійкої банківської системи, а також розвинених валютних ринків і ринків цінних паперів. Саме тому більшість зарубіжних авторів дотримується класифікації ризиків залежно від належності їх до бізнес-процесів. Виходячи із цього, виділяються наступні ризики: операційний ризик; ринковий ризик; кредитний ризик; діловий ризик; ризик ліквідності; юридичний ризик; ризик, пов'язаний із регулюючими органами.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, можна виділити безліч ризиків, із якими стикається суб'єкт господарювання, причому їх класифікація найчастіше залежить від низки факторів і є унікальною для кожного конкретного підприємства.

Невизначеність зовнішнього середовища господарюючих суб'єктів АПК та особливості їх внутрішнього функціонування потребують забезпечення конкурентоспроможного виробництва, на рівень якого впливають існуючі ризики. Зазначимо, що питання, пов'язані із ризиком, мають відобразитися при виконанні усіх управлінських функцій (планування, організація, регулювання, контроль і т.д.), при вирішенні різних задач.

В основу розробки державної політики щодо забезпечення продовольчої безпеки країни покладено принцип розвитку базової галузі АПК – сільського господарства. Реалізація продовольчої безпеки країни потребує урахування ризиків та загроз, які можуть істотно її послабити. При розробці продовольчої політики держави важливо брати до уваги наступні загрози: перевищення порогової величини імпорту; низький платоспроможний попит населення; цінові диспропорції на продовольчому ринку; дефіцит кваліфікованих кадрів; нерозвиненість системи моніторингу і прогнозування продовольчого ринку; негативні політичні фактори .

Бібліографічний список

1. Рикардо Д. Начала политической экономии и налогового обложения / Д. Рикардо // Сочинения. – М. : Гос. Изд-во политической лит-ры, 1955. – Т.1. – 360 с.
2. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М. : Изд-во соц.-эк. лит-ры, 1962. – 684 с.
3. Милль Д.С. Основы политической экономии / Д. С. Милль; пер. с англ. – М. : Прогресс, 1980. – 494 с.
4. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии / К. Маркс. – К. : Вид-тво політ. літ-ри України, 1982. – 932 с.
5. Four introductory lectures on political economy: delivered before the University of Oxford / By Nassau W. Senior. – London: Longman, Brown, Green, and Longmans, 1852. – 76 p.
6. Маршалл А. Принципы экономической науки / А. Маршалл; пер. с англ. – М. : Прогресс, 1993. – Т. 1. – 415 с.
7. Пигу А. Экономическая теория благосостояния: в 2-х т. / А. Пигу. – М. : Прогресс, 1985. – Т. 1. – 512 с.
8. Найт Ф. Понятие риска и неопределенности / Ф. Найт // Альманах: теория и история экономических и социальных институтов и систем. – 2004. – Вып. 5. – С. 124–130.
9. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж.М. Кейнс. – М. : Гелиос АРВ, 1999. – 352 с.
10. Фридмен М. Анализ полезности при выборе среди альтернатив, предполагающих риск / М. Фридмен, Л.Дж. Сэвидж // Теория потребительского поведения и спроса: Вехи экономической мысли. – СПб. : Экономическая школа. – 1993. – Вып. 1. – С. 208–249.

11. Бьюкенен Дж. М. Конституция экономической политики. Расчёт согласия. Границы свободы / Дж. М. Бьюкенен // Сочинения. Нобелевские лауреаты по экономике. Фонд экономической инициативы. – М. : Таурис Альфа, 1997. – Т. 1 – 560 с.
12. Бачкаи Т. Хозяйственный риск и методы его измерения / Т. Бачкаи, Д. Мессена, Д. Лико и др.; пер. с венг. – М. : Экономика, 2009. – 133 с.
13. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й.А. Шумпетер. – М. : Эксмо, 2007. – 864 с.
14. Хейне П. Экономический образ мышления / П. Хейне, П. Боутке, Д. Причитко; пер. с англ. Т.А. Гуреш. – М. : Издательский дом «Вильямс», 2007. – 544 с.
15. Балабанов И.Т. Риск-менеджмент / И.Т. Балабанов. – М. : Финансы и статистика, 1996. – 192 с.

References

1. Rikardo, D. (1955), *Nachala politicheskoy ekonomii i nalogovogo oblozheniya* [Principles of Political Economy and Taxation], Gos. izd-vo politicheskoy lit-ry, Moscow, Russia, Vol. 1, 360 p.
2. Smit, A. (1962), *Issledovaniye o prirode i prichinakh bogatstva narodov* [An Inquiry Into The Nature And Causes Of The Wealth Of Nations], Izd-vo sots.-ek. lit-ry, Moscow, Russia, 684 p.
3. Mill, John Stuart (1980), *Osnovy politicheskoy ekonomii* [Principles of Political Economy], translation from English, Progress, Moscow, Russia, 494 p.
4. Marx, Karl (1982), *Kapital. Krytyka politychnoi ekonomii* [Capital: A Critique of Political Economy], Vyd-tvo polit. lit-ry Ukrainy, Kyiv, Ukraine, 932 p
5. Nassau, W. Senior (1852), Four introductory lectures on political economy: delivered before the University of Oxford, London: Longman, Brown, Green, and Longmans, 76 p.
6. Marshall, A. (1993), *Printsipy ekonomicheskoy nauki* [Principles of Economics], translation from English, Progress, Moscow, Russia, Vol. 1, 415 p.
7. Pigou, A.C. (1985), *Ekonomicheskaya teoriya blagosostoyaniya* [The Economics of Welfare], Progress, Moscow, Russia, Vol. 1, 512 p.
8. Knight, F.H. (2004), "The concept of risk and uncertainty", *Almanakh: teoriya i istoriya ekonomicheskikh i sotsial'nykh institutov i system*, Vyp. 5, pp. 124–130.
9. Keynes, John Maynard (1999), *Obshchaya teoriya zanyatosti, protsenta i deneg* [The General Theory of Employment, Interest and Money], Gelios ARV, Moscow, Russia, 352 p.
10. Friedman, M. and Savage, L.J. (1993), "Utility analysis when choosing among alternatives that involve risk", *Teoriya potrebitelskogo povedeniya i sprosa: Vekhi ekonomicheskoy mysli*, Vol. 1, pp. 208–249.
11. Buchanan, J. (1997), *Konstitutsiya ekonomicheskoy politiki. Raschiet soglasiya. Granitsy svobody* [The Constitution of economic policy. Calculation of consent. The limits of freedom], Taurus Alfa, Moscow, Russia, Vol.1, 560 p.
12. Bachkai, T., Messena, D., Liko, D. et al. (2009), *Khozyaystvennyy risk i metody yego izmereniya* [Economic risk and the methods of its measurement], translated from Hungarian, Ekonomika, Moscow, Russia, 133 p.
13. Schumpeter, Joseph A. (2007), *Teoriya ekonomicheskogo razvitiya. Kapitalizm, sotsializm i demokratiya* [Theory of Economic Development. Capitalism, Socialism and Democracy], Eksmo, Moscow, Russia, 864 p.
14. Heyne, Paul T. et al (2007), *Ekonomicheskiy obraz myshleniya* [The Economic Way of Thinking], translated from english T.A. Guresh, Izdatelskiy dom «Vilyams», Moscow, Russia, 544 p.
15. Balabanov, I.T. (1996), *Risk-menedzhment* [Risk Management], Finansy i statistika, Moscow, Russia, 192 p.

Свиноус І.В., Гаврик О.Ю. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ СУТНОСТІ ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗМІСТУ ПОНЯТЬ «НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ», «РИЗИК»

Мета. Метою дослідження є розробка теоретичних, методологічних положень щодо трактування основних понять, що характеризують систему ризиків виробничо-господарської діяльності підприємства.

Методика дослідження. У процесі обґрунтування теоретичних засад, розробки й опрацювання практичних рекомендацій широко використовувалися такі методи: спостереження і порівняння, формалізації, узагальнення – при розкритті економічної сутності понять «невизначеність», «ризик» і «сукупний ризик»; систематизації, класифікації, аналізу і синтезу, методи кількісного, якісного та абстрактно-логічного аналізу – при вивченні і аналізі виробничого ризику.

Результати. Розкрито економічну сутність понять «невизначеність», «ризик» і «сукупний ризик». Узагальненням існуючих підходів до визначення категорії «економічний ризик» встановлено, що у більшості авторів він асоціюється лише із несприятливими наслідками господарювання у невизначених умовах. Встановлено, що виробничий ризик, пов'язаний із виробничою діяльністю підприємства, характеризується невизначеним результатом розвитку і можливістю відхилення параметрів виробництва від передбаченого рівня.

Наукова новизна. Запропоноване авторське тлумачення поняття економічний ризик, що, на відміну від існуючих наукових підходів, дозволило доповнити його основні елементи та функції. Встановлено, що зазначений вид ризику має двоїсту природу, оскільки виникає не лише внаслідок внутрішніх особливостей технології виробництва на молокозаводах, але й залежить від рівня розвитку сировинної бази та купівельної спроможності споживачів

Практична значущість. Визначено поняття «виробничий ризик» стосовно діяльності підприємств, під яким слід розглядати ситуацію у діяльності підприємства, яка певною мірою впливає на обсяги доходів і характеризується невизначеністю інформації, котра використовується при прийнятті управлінського рішення.

Ключові слова: виробничий ризик, економічний ризик, ризик-менеджмент, підприємство, методи оцінки.

Svynous I.V., Havryk O.Yu. THEORETICAL APPROACHES TO THE INTERPRETATION OF THE ESSENCE AND CHARACTERISTICS OF THE CONTENT OF THE CONCEPTS “UNCERTAINTY”, “RISK”

Purpose. The aim of the article is development of theoretical, methodological provisions on the interpretation of the basic concepts that characterize the system of production and economic risks of enterprise activity.

Methodology of research. The following methods were used in the process of substantiation of theoretical principles, development of practical recommendations: observation and comparison, formalization, generalization – to disclosure of the economic substance of the concepts “uncertainty”, “risk” and “aggregate risk”; systematization, classification, analysis and synthesis methods of quantitative, qualitative, abstract and logical analysis – in studying and analysis of the production risk.

Findings. The economic essence of the concepts “uncertainty”, “risk” and “aggregate risk” has been highlighted. Generalizing of existing approaches to the definition “economic risk” has been established that most authors associate it only with the adverse consequences of management in certain circumstances. It has been established that the production risk associated with industrial activity of the enterprise, characterized by uncertain outcome of development and the possibility of deviation of production parameters from the envisaged level.

Originality. The author interpretation of the concept “commercial risk” that, unlike existing scientific approaches, allowed to supplement its main elements and functions has been proposed. It has been established that the specified type of risk has a dual nature, as there is not only the result of internal features of production technology for dairies, but also depends on the level of raw materials and the purchasing power of consumers.

Practical value. The concept “commercial risk” concerning the activity of enterprises which should be considered the situation in the activity of the enterprise, which to some extent affects the amount of income and characterized by uncertainty information, which is used in making management decisions has been determined.

Key words: production risk, economic risk, risk management, enterprise, methods of evaluation.

Свиноус И.В., Гаврик А.Ю. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ТРАКТОВКЕ СУЩНОСТИ И ХАРАКТЕРИСТИКИ СОДЕРЖАНИЯ ПОНЯТИЙ «НЕОПРЕДЕЛЕННОСТЬ», «РИСК»

Цель. Целью исследования является разработка теоретических, методологических положений относительно трактовки основных понятий, характеризующих систему рисков производственно-хозяйственной деятельности предприятия.

Методика исследования. В процессе обоснования теоретических основ, разработки и обработки практических рекомендаций широко использовались такие методы: наблюдение и сравнение, формализации, обобщения - при раскрытии экономической сущности понятий «неопределенность», «риск» и «совокупный риск»; систематизации, классификации, анализа и синтеза, методы количественного, качественного и абстрактно-логического анализа - при изучении и анализе производственного риска.

Результаты. Раскрыта экономическая сущность понятий «неопределенность», «риск» и «совокупный риск». Обобщением существующих подходов к определению категории «экономический риск» установлено, что у большинства авторов он ассоциируется только с неблагоприятными последствиями хозяйствования в неопределенных условиях. Установлено, что производственный риск, связанный с производственной деятельностью предприятия, характеризуется неопределенным результатом развития и возможностью отклонения параметров производства от предусмотренного уровня.

Научная новизна. Предложено авторское толкование понятия экономического риска, что, в отличие от существующих научных подходов, позволило дополнить его основные элементы и функции. Установлено, что указанный вид риска имеет двойственную природу, поскольку возникает не только вследствие внутренних особенностей технологии производства на молокозаводах, но и зависит от уровня развития сырьевой базы и покупательной способности потребителей.

Практическая значимость. Определено понятие «производственный риск» относительно деятельности предприятий, под которым следует рассматривать ситуацию в деятельности предприятия, которая в определенной степени влияет на объемы доходов и характеризуется неопределенностью информации, используемой при принятии управленческого решения.

Ключевые слова: производственный риск, экономический риск, риск-менеджмент, предприятие, методы оценки.